

mr. sc. LJUBICA GLIGOREVIĆ □ Gradski muzej Vinkovci, Vinkovci

Gradski muzej - Šarengrad.
Prof. dr. Antun Bauer, Zagreb.

Prigibom dostavljam vam molbu
priv. vektora za formiranje lokalne muzejske
zbirke u Šarengradu u upravnom tijelu. Mada
nismo za nekih antikom. i sredovjekov-
nih ostataka spomenika iz Slavonije.
Mi smo molbu predložili
Slavoniji sa prijedlogom i molbom 1952. u Vukovaru,
koji je spomenik, da se upute Antun
Bauer. Potpisani se ne mogu zadovoljiti
Kasni dvjertori s inicijatorom Vukovaru
Crnkovićem u Šarengradu. Mi smo
za vakuu njegovost vladavali predstavljati,
a Vas molimo, da je dalje uputite.

Imate Jasimom - Sloboda narodna
Vukovar, dne 10. X. 1952.

Djelnik muzeja:
Ante S. Bilić

Upravi Gradskog muzeja
Vukovar

Na sastanku kolektiva Gradskog muzeja u Vukovaru
održanog dana 19. VIII 1965. godine sadržan sam da otpustjen
sejska zbirka kao i biblioteka iznajmavackog samostana Me-
kon odlaska gvardijsma Crnković Viktora. U Šarengrad sam
doputovao 19. VIII i u prisutnosti novog gvardijsma, patera
Sođronija, detaljno sam pregledao muzejsku zbirku i biblio-
teku pa o tom podnosim ovaj

izvještaj

Muzejska zbirka koja je privremeno bila raspoređena i
smještena u pomoćne prostorije sada se ponovo nalazi u re-
fektorijskim prostorijama i postavljena je prema starom planu.
Zbirka je poredjena novim darovima od kojih je najinteresant-
nija jedna stara vaga. Sadašnji gvardijan mi je u razgovoru
izjavio da on ima malo smisla sa čuvanje starina i da bi mu
svo službenici Gradskog muzeja u Vukovaru trebali šesde
pružiti stručnu pomoć. U ime našeg kolektiva obećao sam gvar-
dijanu da ćemo se mi uvijek rado odazvati i pomoći kad nas
bude pozvao.

Prilikom pregledavanja zbirke zapazio sam da bi neke ekspo-
zicije, kao na primjer narodna nošnja, trebalo sačuvati od praš-
ne i insekata barem poluvinskim presvlakama a neke sitnije
predmete staviti pod stakleni okvir.

U biblioteci se nalaze vrijedne knjige iz 16., 17. i 18. sto-
ljeća pisane latinikom i hrvatskim jezikom. Međutim u bib-
lioteci vlada priličan nemar. Knjige se nalaze u svlozama,
na stolovima pa i na podu. U biblioteci nema kataloga pa je
teško pronaći neku knjigu a one vjerojatno nisu ni uvedene
u knjigu inventara.

I jedan dio crkvenog arhiva nalazi se raspoređen u biblioteci
pa je tako izložen propadanju.

Antun Bauer
Dorn Antun, kustosa

U Vukovaru, 20. VIII 1965.

Osnivanje i rad Muzejske zbirke u Šarengradu

Među muzealcima, posebice onima istočne Hrvatske, poznata je, a spominje se i danas, Muzejska zbirka u Šarengradu, iako neko vrijeme nismo čuli detaljnijih ili novih informacija o njoj. Stariji muzejski djelatnici ovoga kraja koji, nažalost, nisu više među živima, imali su prigodu vidjeti je ili surađivati u njezinu radu i izlagačkoj djelatnosti. To su Antun Bauer, Antun Eduard Brlić, Danica Pinterović, Zdenka Lechner, Josip Korda i dr.

Vlado Horvat je zapisao kako je Muzejska zbirka Franjevačkog samostana u Šarengradu osnovana 1952., a njezin fundus čine crkveni, kulturno-povijesni i etnografski predmeti te stara i vrijedna knjižnica, ali je naveo i da su potrebni hitni konzervacijski zahvati i suvremenije izlaganje.¹ To znači kako su već tada, prije 44 godine, postojali određeni problemi u čuvanju i održavanju izložaka, ali vjerojatno i u dugogodišnjoj nepromijenjenoj muzejskoj prezentaciji.

Na temelju sačuvanih i pregledanih arhivalija ustanovljeno je da nam je zapis o zbirci ostavio i umirovljeni iločki muzealac Mato Batorović.²

Zbirku je osnovao franjevac o. Viktor Franjo Crnković 20. lipnja 1952., bez opširnijih zabilježbi o tome.³ Prema dopisima, suradnja je ostvarivana s muzealcima iz Osijeka i Vukovara, koji su o. Crnkoviću i njegovoj sestri Regini često zahvaljivali na gostoprimstvu.

U svom dopisu poslanome o. Viktoru Crnkoviću i konzervatorica dr. Anđela Horvat ističe: (...) U ovome času je najaktualnije sakupljati etnografski materijal, koji novim promjenama života naglo iščezava (drvene, tekstilne, kožne rukotvorine itd.).

Otac Viktor poslao je polovicom prosinca 1953. umirovljenoj učiteljici Anki Kukuli u Dalj zamolbu da mu za zbirku daruje jednu hrvatsku narodnu nošnju, no ona mu je potkraj prosinca iste godine odgovorila kako Dalj nema svoju specifičnu nošnju. I župnik iz Tenje Pavle Matijević na istu mu je zamolbu slično odgovorio polovicom veljače 1953. Iz objavljenih zaključaka od 5. veljače 1953. doznajemo kako će Muzejska zbirka u Šarengradu biti postavljena u velikoj samostanskoj blagovaonici, 16 m dugačkoj i 7 m širokoj. O samoj šarengradskoj zbirci kao o prvom takvom slučaju u provinciji raspravljalo se 14. veljače 1953. na Savjetovanju

sl.1. Korespondencija Antuna E. Brlića i Antuna Bauera o osnivanju Muzejske zbirke u Šarengradu, 10. listopada 1952.

Arhivska građa MDC-a

sl.2. Izvješće kustosa vukovarskog muzeja Antuna Dorna Upravi Gradskog muzeja Vukovar o pregledu stanja šarengradске Muzejske zbirke i knjižnice, 20. kolovoza 1965.

Arhivska građa MDC-a

1 Horvat, Vlado. Osnivanje i razvoj muzeja u Slavoniji. U: *Muzeologija* br. 19, Zagreb, 1975., str. 37.

2 Batorović, Mato. Franjevac Viktor Crnković i Muzejska zbirka u Šarengradu. U: *Zbornik radova „Osnivači i prvi kustosi muzeja u Hrvatskoj“* (Osijek, 11. – 12. prosinca 1997.), Osijek, 1999., str. 24-29.

U *Zborniku* još stoji: U jesen 1998. godine razvrstavao sam samostansku knjižnicu i arhiv, te pronašao dopise Muzejske zbirke, koje sam središio po godinama. Sada mi je moguće nešto konkretnije reći o osnivanju zbirke, njenom nastajanju i samom postavu. Sačuvana je i knjiga posjetitelja te se i po njoj može pratiti djelovanje o. Viktora i Muzejske zbirke (Batorović 1999: 24-25).

3 Knjiga posjetitelja vodi se od 10. veljače 1952. Prvi zapis u knjizi napisao je 20. lipnja 1953. Ante Eduard Brlić, a supotpisao ga je Marko Linić: *Muzejska zbirka u starodrevnom samostanu u Šarengradu nastala je inicijativom i marnim radom o. Crnković Viktora. Poticaj za rad dao mu je prof. dr. Bauer Antun, muzeolog iz Zagreba, a stručne savjete muzeji u Osijeku i Vukovaru. O radu inicijatora informirane su Narodne vlasti i muzejski forum NRH u Zagrebu.*

Dana 20. lipnja 1953. potpisani su suradnici Gradskog muzeja u Vukovaru izradili postav zbirke. Opis prvog izlaganja nalazi se na 3. listu te *Spomen knjige* (nap. autorice članka).

sl.3. Uništena smeđa svilena pregača iz Bapske, lipanj 2018.

Foto: Ljubica Gligorević

sl.4. Potpuno uništena svilena crvena marama križara iz Bapske koja se nosi oko vrata, lipanj 2018.

Foto: Ljubica Gligorević

slavonskih muzealaca u Osijeku, na kojemu su bili i delegati iz Zagreba. Sljedeće, 1954. godine dr. sc. Danica Pinterović iz Muzeja Slavonije Osijek u članku *Meditacije o slavonskim muzejima* piše kako je šaregradska zbirka *ukusno smještena u starinskom refektoriju franjevačkog samostana, te se sastoji od vrijednog i značajnog numizmatičkog, arheološkog, kulturno-historijskog i etnografskog materijala.*

Muzejska zbirka u Šaregradu postala je privatna samostanska zbirka javnog značenja, koju su 15. listopada 1960. posjetili i razgledali članovi Podružnice društva muzejskih radnika i konzervatora, kao i spomenike kulture u Bapskoj i Mohovu, te uz sve pohvale istaknuli i određene preporuke, među kojima i ovo: (...) *zbog preopterećenosti izložene Zbirke, nešto revidirati u novom Postavu, novi postav aranžirati po smirenom sistemu s nužnom kronologijom i nabaviti vitrine bar za predmete etnografije.*

Na odlasku iz Šaregrada 5. rujna 1963. o. Viktor je ostavio pisani trag u *Spomen knjizi*. Taj tekst glasi: *Nakon desetogodišnjeg opstanka i rada ove muzejske zbirke predajem je svojem nasljedniku i želim mu najbolji uspjeh u čuvanju i daljnjem održavanju ove vrijedne zbirke* (Batorović, 1999: 24-28).

Kolega Mato Batorović u svom se članku osvrnuo i na inventarnu knjigu Muzejske zbirke Franjevačkog samostana u Šaregradu, u koju su predmeti vjerojatno upisani 1972. i 1973. godine.

Pod oznakom „e.” upisane su:

□ narodne rukotvorine – Etnografska zbirka; opisani su dijelovi nošnje iz Bapske, Lovasa, Bača, Bogdanovaca te 130 rednih brojeva drugih rukotvorina.

Pod oznakom „f.” navedeni su:

□ ribarski instrumenti (tri redna broja) – prekrizišeno i preneseno u Etnografsku zbirku.

Na kraju su u boji naslikane:

□ muška i ženska nošnja iz Bapske, ženska i dječja nošnja iz Bača, a na trećem listu ženske nošnje iz Bogdanovaca i Bača s naznakom pod kojim su brojem opisane u inventaru (Batorović 1999: 28).

Otac Viktor je 1955.⁴ naveo da je ukupan broj predmeta 607, istaknuvši da su svi oni izloženi: *pet historijskih, 28 kulturno-historijskih, 50 arheoloških, 200 numizmatičkih, 100 etnografskih, 14 umjetničkih i nerazvrstanih 210.*

Nakon odlaska o. Viktora iz Šaregrada naslijedili su ga o. Sofronije Škoda (1963. – 1969.), o. Ivan Krznar (1969. – 1978.), zatim o. Marin Žigrić, koji je umro kao šaregradski župnik 26. lipnja 1981.⁵ Još u vrijeme bolesti o. Marina mijenjao ga je o. Petar Posilović, koji je ostao do 1983. Od tada pa do listopada 1991. u Šaregradu je službovao o. Milivoj Marušić. Postoje spoznaje o tome kako je od 1988., kada je samostan prepušten časnim sestrama karmelićankama i ureden Karmel sv. Josipa, kulturno blago šaregradske Muzejske zbirke preneseno u iločki samostan. U Šaregrad je vraćeno kada je izgrađena Župska kuća. Početkom listopada 1991., u vrijeme progona mještana Hrvata, svećenika i sestara iz Šaregrada, predmeti Muzejske zbirke i knjige iz samostanske knjižnice ostali su u Župskoj kući, zapakirani u kutije. Tijekom okupacije tog prostora iločki župnik i gvardijan o. Marko Malović, koji je uz vjernike ostao u lloku, uspio je ponovo preseliti šaregradsku muzejsku građu u llok, gdje je sve bilo pohranjeno do ljeta 1998., kad je šaregradski župnik o. Budimir Cvitković⁶

⁴ Zabilježeno u Statističkom listu za zbirke 1955.

⁵ U njegovo vrijeme, u ljeto 1979., u etnološkoj akciji mladih istraživača opisana je zbirka ručnika, kojoj se 1999. nije uspelo ući u trag (Batorović 1999: 28).

Niti sama još nisam uspjela saznati jesu li to sigurno bili studenti Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta Sveučilista u Zagrebu i je li o tome ostavljen zapisan ili objavljen trag, kao i određeni popis inventarizirane građe!

sl.5. Stanje brojnih tkanih ručnika u Zbirci, lipanj 2018.

Foto: Ljubica Gligorević

sl.6. Dobro pohranjena i sačuvana rubina vezenka, lipanj 2018.

vratio zbirku u Šarengrad i smjestio je u jednu prostoriju Župske kuće.

Revizija građe radi revitalizacije Muzejske zbirke Šarengrad

Nakon povratka Muzejske zbirke Šarengrad iz Iloka u njezino domicilno mjesto 1998. predmeti su vjerojatno ostali zapakirani idućih 20 godina, što je zbog neadekvatnih uvjeta pohrane zasigurno ostavilo nesagledive posljedice, prije svega na tekstilnome materijalu.

Na poziv Muzeja grada Iloka i njihove arheologinje Andree Rimpf, tijekom svibnja 2018. uključila sam se

u reviziju etnografske građe šarengradske Muzejske zbirke, ne znajući što me sve čeka i u kojem su stanju spakirani predmeti.⁷ Imale smo izvrsne uvjete za rad zahvaljujući našem domaćinu fra Miji Tikviću, od 2017. gvardijanu i župniku župe sv. Petra i Pavla Apostola, pri kojoj je i ustanovljena Zajednica Cenacolo.⁸

Metodologija našega rada na reviziji građe nametnula se sama po sebi. Imali smo umnožene listove i određene crteže inventarne knjige prema skupinama predmeta. U dvoranu Župnog ureda donosili smo iz drugih prostorija bolje ili lošije zapakiranu muzejsku građu, razvrstavali je, preventivno čistili i pregledavali, uz fotografiranje i uspoređivanje s ispisima iz inventarne knjige. Kolegice arheologinje Andrea Rimpf i Renata Šučurović nisu samo radile na arheološkoj građi, nego na cjelokupnoj građi, osim etnografske. Kao etnologinja bila sam zatečena i iznenađena lošim stanjem predmeta, prije svega tekstilija. Neki su tekstilni predmeti bili izrazito uništeni zbog neadekvatnog čuvanja i oštećeni djelovanjem različitih nametnika, ali neka su oštećenja sigurno nastala i tijekom transporta građe. Ukupno je pronađeno 129 etnografskih predmeta, među kojima je najviše tekstilnog materijala, kompletnih narodnih nošnji ili pojedinih dijelova nošnji, tkanih domaćih ručnika, ali i predmeta od drva, keramike, metala, svetih likova i uprizorenja, predmeta izrađenih od kombiniranog materijala te određen broj predmeta vezanih za građansku kulturu. Više predmeta nije pronađeno,⁹ a toj je građi pridružen velik broj predmeta koji nisu bili na popisu Etnografske zbirke.¹⁰ U konačnici, sve je spakirano u osam velikih kartonskih kutija i dva limena sanduka, uz dodatak zaštitnih sredstava, te pohranjeno u jednoj od prostorija na katu Župnog ureda, gdje će čekati daljnju organizaciju i postupak.

6 Umro i pokopan u Šarengradu 2009.

7 U Šarengradu smo iločka muzejska arheologinja Andrea Rimpf; Renata Šučurović, arheologinja u Muzeju grada Iloka bez zasnovanoga radnoga odnosa i ja, vinkovačka muzejska etnologinja, kao ekipa tijekom 2018. provele četiri radna dana: 29. svibnja te 4., 5. i 19. lipnja 2018.

8 Od 2002. u Zajednici Cenacolo žive osobe koje su zbog ovisnosti, najčešće o drogama, zatražile pomoć. U petnaest godina postojanja te Zajednice kroz nju je prošlo više od tisuću mladih. Za osnivanje Zajednice Cenacolo u Šarengradu ponajprije su zaslužni đakovačko-osječki nadbiskup u miru mons. Marin Srakić, koji je primio Zajednicu u svoju biskupiju, zatim duhovnik kuće u Šarengradu vlč. Ivan Jurić te Franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, koja je taj samostan ustupila Zajednici.

URL: <https://www.radio-ilor.hr/1755-zupan-bozo-galic-posjetio-zajednicu-cenacolo-u-sarengradu.html> (posjećeno: 28. svibnja 2019.)

9 Poput nekih dijelova narodnih nošnji, gospodarskih naprava, dviju drvenih obramenica za nošenje posuda, drvene pastirske čaše *kepičije*, drvenih korica za nož, brojnih tikvica, zemljanih lonaca, dječje tamburice, okvira za slike, tkalačkog stana iz 1844., preslica, vretena i drugih naprava za proizvodnju tekstila, brojnih uskrasnih jaja, pretežito urešenih *svilopisom*, dviju škrinja za udavače, ribarske mreže i pribora te drugih predmeta.

10 Primjerice, zbirka brojnih ručnika ima oznake različite od onih u inventarnoj knjizi. Stoga zaključujemo da su ručnici još negdje posebno inventarizirani jer su na njima ispisane inventarne oznake.

U izradi je kompletan katalog pronađenih predmeta s fotografijama.

sl.7. Dio pregledane tekstilne građe
Muzejske zbirke, lipanj 2018.
Foto: Ljubica Gligorević

sl.8. Stanje i izgled čuture od drva iz
Šarengrada, lipanj 2018.
Foto: Ljubica Gligorević

Sljedeći prioritetni koraci

Najvažnije je što prije provesti temeljitu preventivnu zaštitu svakog predmeta i cijelu građu primjereno pohraniti u adekvatne i osigurane uvjete.

U ovisnosti o etnografskoj građi, etnolozi, zajedno sa stručnim timom preparatora, konzervatora i restauratora, ali i vještih osoba s terena, prema osmišljenom programu i ritmu trebaju odrediti provedbu zahvata. Primjerice, na tekstilnoj građi valja isplanirati postupke mehaničkog čišćenja, obradu predmeta zamrzavanjem ili mokrim čišćenjem, konzervatorsko-restauratorske složenije zahvate, pohranu u ravnom položaju, umotavanje predmeta, pohranu predmeta vješanjem, zaključno, sve do uvjeta u kojima su predmeti spremni za izlaganje. Na jednak je način, ovisno o materijalima izrade i stupnju očuvanosti odnosno oštećenosti predmeta, potrebno postupiti i sa svom ostalom građom. Nakon toga slijede programi unosa podataka s pridruženom fotografskom

dokumentacijom, što je jedan od preduvjeta buduće registracije Muzejske zbirke u Šarengradu.

LITERATURA

1. Barbarić, Josip. *Ljetopis Franjevačkog samostana u Šarengradu II (1853-1907)*. Šarengrad: Franjevački samostan Šarengrad, 2006.
2. Batorović, Mato. Franjevac Viktor Crnković i Muzejska zbirka u Šarengradu. U: *Zbornik radova „Osnivači i prvi kustosi muzeja u Hrvatskoj“* (Osijek, 11.-12. prosinca 1997.). Osijek, 1999., str. 24-29.
3. Brusztel, Josip. *Povijest katoličkih župa*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 1999.
4. Horvat, Vlado. Osnivanje i razvoj muzeja u Slavoniji. U: *Muzeolo-gija* br. 19, Zagreb, 1975., str. 37.

GRAĐA I IZVORI

1. Arhivska građa – korespondencija o Muzejskoj zbirci u Šarengradu pohranjena u Muzejskome dokumentacijskom centru u Zagrebu.

2. Umnoženi preslici i crteži inventarne knjige Muzejske zbirke u Šaregradu pohranjeni u Muzeju grada Iloka, koje je 2017. Muzeju darovao nekadašnji iločki kustos i ravnatelj Mato Batorović.

3. Blagdan sv. Antuna Padovanskog slavi se kao crkveni god u Iloku <https://www.radio-ilok.hr/1874-blagdan-sv-antuna-padovanskog-slavi-se-kao-crkveni-god-u-iloku.html> (posjećeno: 28. svibnja 2019.).

4. Božićne jaslvice u Borovu naselju http://www.ofm.hr/borovo_naselje/zupna_stranica/arhiva_vijesti/2011/jaslvice/jaslvice.html (posjećeno: 29. svibnja 2019.).

5. Župan Božo Galić posjetio Zajednicu Cenacolo u Šaregradu <https://www.radio-ilok.hr/1755-zupan-bozo-galic-posjetio-zajednicu-cenacolo-u-saregradu.html> (posjećeno: 29. svibnja 2019.).

THE MUSEUM AND ETHNOLOGICAL STORY OF ŠAREGRAD

The privately owned monastic museum collection in Šaregrad with public importance was founded by the Franciscan Father Viktor Franjo Crnković on June 1952, with the help of the museologist Dr Antun Bauer of Zagreb and museum professionals from Vukovar and Osijek, particularly the director of Vukovar Municipal Museum Antun E. Brić.

In 1955, Father Viktor listed a total number of objects, 607, with the remark that they were also exhibited in the monastery's refectory: there were five historical items, 28 to do with cultural history, 50 from archaeology, 200 numismatic specimens, 100 ethnographic, 14 artistic and 210 unclassified objects. The collection was moved twice from Šaregrad to Ilok. The first time was in 1988 while the monastery's premises were being remodelled, and then again during the Homeland War. In 1998 it was returned to Šaregrad, where it is still today. In this period the objects were considerably damaged because of inadequate packing and storage, and it is impossible to discover the whereabouts of some of them.

An audit of the complete existing museum materials with photography was carried out in May and June 2018 by an archaeologists from Ilok Town Museum, Andrea Rimpf and Renata Šučurović, while the ethnographic material was audited by the ethnologist of Vinkovci Municipal Museum Ljubica Gligorević.

sl.9. Vršnik, pekva, sač... iz Šaregrada, lipanj 2018.

Foto: Ljubica Gligorević